

1 лютого 2012 р. виповнилося 100 років від дня народження Юрія Березинського, бойовика ОУН, брата дружини Романа Шухевича — Наталії Березинської.

На сьогодні його постать все ще маловідома широкому українському загалові. Навіть у мережі Інтернет про нього дуже мало інформації. Мета цієї статті — заповнити цю прогалину.

Юрій-Мирослав Березинський народився 1 лютого 1912 р. в с. Оглядів (тепер Радехівського району Львівської області) в родині священика Романа Березинського. В дитинстві отримав непогану українську освіту в родині, згодом навчався у Львівському університеті. Як і кожен свідомий молодий українець у ті часи, цікавився політичним життям, тому невдовзі став членом УВО і ОУН, членом бойової групи «Богданівка».

Постать Ю. Березинського назавжди залишилася в українській історії завдяки двом важливим акціям підпілля ОУН, в яких він брав безпосередню участь: вбивству 22 березня 1932 р. начальника українського відділу слідчої поліції у Львові Еміліана Чеховського та нападу бойовиків ОУН 30 листопада того ж року на польську пошту в м. Городку.

Ліквідація Чеховського стала одним із найгучніших політичних убивств, вчинених підпільниками ОУН в 1930-ті роки. Чеховський був відомий тим, що активно займався розробкою українського підпілля, керував слідством у всіх важливих справах спійманих членів ОУН, за що і був засуджений підпіллям до страти. Підпільники знали, що Чеховський походив з українського роду, але став активно допомагати полякам боротися проти українського визвольного руху. Тому керівництво ОУН прийняло рішення покарати його за антиукраїнську роботу, а заодно перетворити теракт на публічну акцію, продемонструвати всьому суспільству, що підпілля діє і бореться.

Після вбивства Чеховського, яке мало значний резонанс в Польщі, поліція намагалася розшукати виконавців замаху, але це їй так і не вдалося. Деталі цієї операції стали відомими лише в 1940 році з біографії Ю. Березинського «З життя бойовика», яку написав Роман Шухевич у Кракові. Останній добре знав про тогочасні події, адже був безпосереднім організатором замаху. Біографію було опубліковано у виданні «Краківські вісті», а згодом перевидано окремою брошурою. Очевидно, спогад про Ю. Березинського був написаний Р. Шухевичем на виконання пропагандистських інструкцій підпілля щодо запису історії боротьби українського визвольного руху проти окупантів України. Саме на основі розповіді Р. Шухевича видно, як розгорталися події.

Шухевич розповів, що в 1929—1932 рр. кожному українському підпільнику було добре відомо прізвище комісара польської поліції Чеховського, який разом із комісаром Білевичем вів найважливіші українські справи. Під час політичних процесів арештовані підпільники вказували на них як на ініціаторів жажливих побоїв та знущань над в'язнями у тюрмах — саме вони давали накази своїм співробітникам катувати політв'язнів. Чеховський дозволяв собі насміхатися з діяльності ОУН, був упевнений, що за ним стоїть потужна Польська держава з великим поліційним апаратом, який унеможлиблював можливість помсти з боку підпілля. Але підпільники, на думку Р. Шухевича, мали свої переваги: фанатизм, відсутність страху перед смертю, впертість та посвята власній справі.

20-річний юнак Юрій Березинський перебував у звені (ланці) ОУН під керівництвом бойового референта Крайової ексекутиви ОУН Р. Шухевича — «Дзвона», і саме він отримав наказ простежити за способом життя Чеховського: де він жив, куди ходив, якими вулицями часто пересувався, коли повертався з роботи тощо. Березинський сприйняв це завдання з радістю, адже добре знав цілі та завдання ОУН, біографії і діяльність старших членів підпілля, усвідомлював справедливість політичної програми підпілля, спрямованої на відновлення державної незалежності України. Судячи з усього, він давно мріяв брати активну участь в українському визвольному русі і виконати якесь важливе завдання в його боротьбі з польською окупаційною владою. На той час у середовищі свідомої української молоді це вважалося неабиякою честю. Березинському допомогли і інші члени звена ОУН, які ретельно відстежили спосіб життя Чеховського у грудні 1931 р. — лютому 1932 р. За комісаром спостерігали біля слідчого відділу польської поліції на вул. Казимірівській (що було досить небезпечно, адже там завжди було багато поліційних агентів), а також під час його пересування вулицями міста. Найближчою помічницею Ю. Березинського стала молода дівчина — член ОУН «Міра».

Під час стеження підпільники з'ясували, що Чеховський систематично щоранку приблизно о 7:10—7:35 ходить однією ж тою самою дорогою з вул. Стрийської, потім алеєю Стрийського парку, далі повертається на вул. Стрийську та йде до зупинки трамваю. Оунівці з'ясували, що в ранковий час рух людей на цій вулиці мінімальний, поліцейських або ж військових, які могли б бути небезпечними у разі погоні за виконавцем замаху, там також майже ніколи немає. Поруч зі Стрийською вулицею були розташовані ненаселені Вулецькі пагорби, Стрийський цвинтар і городи біля вул. Пелчинської (нині вул. Д. Вітовського), тож у виконавця замаху з самого початку були непогані шанси відірватися від переслідування. Тим більше, якби за ним кинулись неозброєні цивільні особи, то їм би довелося мати справу з добре озброєною людиною, готовою на все.

Після з'ясування способу життя Е. Чеховського перед Р. Шухевичем постало питання про вибір виконавця замаху. Очевидно, Ю. Березинський особисто попросив його дозвіл, і Р. Шухевич із цим погодився. Кандидатура Ю. Березинського мала ті переваги, що він був зовсім молодий, ще не був розконспірований перед поліцією, а за характером був сміливий. Недоліком був той самий молодий вік — лише 20 років, але Р. Шухевич пригадав, що і сам в 19 років у 1926-му особисто вбив польського шкільного інспектора Собінського, який провадив українську політику у школах. Призначаючи виконавця

замаху, Р. Шухевич керувався особистим досвідом, який підказував, що саме молоді запальні люди є найбільшими героями воєн та революцій. Крім того, він добре знав характер Ю. Березинського і не помилився у своєму виборі: Березинський сприйняв наказ із гордістю. Він запевнив, що обов'язково виконає наказ, а навіть якщо не вдасться втекти живим, до рук поліції не потрапить.

Замах вирішили здійснити в малолюдному місці на повороті вул. Стрийської, де закінчувався паркан городів і починалося кладовище. Березинський мав діяти без охорони, адже після пострілів він мав одразу ж тікати. Йому видали пістолет калібру 6,35 мм, який стріляв відносно тихо, а для самооборони у випадку переслідування — пістолет калібру 9 мм. Днем виконання замаху був обраний вівторок 22 березня 1932 р. із забобонних причин, оскільки Р. Шухевич вважав, що вівторок для нього — це щасливий день, адже він саме у вівторок виконав своє перше важливе доручення в підпіллі.

У понеділок Ю. Березинський перебував у батьків в с. Оглядів Радехівського повіту. Згідно з розробленим планом, він непомітно для всіх встав рано вранці 22 березня, зібратися йому допомогла сестра. Потім він пройшов пішки 11 км з Оглядова до залізничної станції в с. Павлів, приїхав до Львова потягом о 6.45 ранку, точно за розрахованим графіком. Як і було домовлено, вийшов на станції Підзамче, де завжди було людно. Там його очікувала підпільниця «Міра», яка вручила йому два пістолети та набої. Зброю ще в неділю перевірили, зробили пробні постріли, щоб не було несподіванок.

Після цього Ю. Березинський сів у трамвай, і вдвох з «Мірою» вони поїхали до жандармерії на вул. Сапіги. Домовилися, що «Міра» чекатиме на Юрія на трамвайній зупинці на вул. Пелчинській і забере все зайве — пістолет, набої, кашкет. Попрощавшись, Ю. Березинський вийшов біля вул. Кадетської, пішов вгору до кадетської школи, потім повернув до вул. Стрийської. Було пів на восьму ранку. За розрахунками, от-от мав з'явитись Чеховський, і саме так і сталося: скоро Ю. Березинський побачив, як той виходив з Стрийського парку, йшов сам, руки тримав у кишенях темного плаща. Після цього Ю. Березинський зняв пістолет з запобіжника, зблизився з Чеховським, раптово дістав зброю, прицілився і вистрілив, після чого Чеховський зігнувся в колінах і впав на землю.

Не гаючи часу, Ю. Березинський одразу побіг на кладовище, причому один раз послизнувся, бо було слизько. Обернувся, і побачив що погоні за ним не було, лише троє розгублених людей повільно наближалися до тіла Чеховського, і навіть не кричали Березинському зупинитись і не кликали допомогу. Скориставшись цим, Ю. Березинський швидко минув кладовище, а потім побіг городами до вул. Пелчинської, що було непросто, адже іноді сніг досягав йому по пояс, а стежок не було. На його щастя, в такий ранішній час його ніхто не помітив. Він швидко добіг до трамвайної зупинки, де на нього чекала «Міра», повідомив їй про успішне виконання завдання, віддав усі непотрібні речі. Далі вони вдвох негайно поїхали до вокзалу, адже потяг на Радехів відходив о 8.00, і треба було обов'язково на нього встигнути. І вони таки встигли, приїхавши за 5 хвилин до відходу. «Міра» купила квиток, Ю. Березинський сів у потяг та поїхав до станції Павлів, звідки пішки польовими стежками дійшов додому. Про його тривалу відсутність і

перебування у Львові рідні не знали, отже, алібі було забезпечене. Як і передбачав Р. Шухевич, вівторок справді виявився щасливим днем.

Невдовзі польське радіо офіційно повідомило, що приблизно о 7.30 ранку на вул. Стрийській у Львові невідомий чоловік застрелив комісара поліції Еміліана Чеховського, і що вбивство, імовірно, вчинено на політичному ґрунті. Однак слідство результатів не дало. Було затримано чимало українців, і навіть заарештовано таємного агента польської поліції Романа Барановського, якого в поліції запідозрили в нещирості і небажанні видати організаторів замаху. Лише через три роки з «архіву Сеника» польська поліція дізналася, що Е. Чеховського вбив Ю. Березинський (який на той час був уже мертвий).

У квітні 1932 р. польська поліція заарештувала Ю. Березинського за причетність до УВО, але вже за кілька місяців відпустила, адже свідчень про його активну участь у підпіллі не було. Після виходу з ув'язнення той продовжив діяльність в ОУН.

Юрій Березинський був учасником нападу боївки ОУН на польську пошту в м. Городку 30 листопада 1932 р. Ця акція стала останньою в його житті. Завдання провести напад дав тодішній крайовий керівник ОУН на Західноукраїнських землях Богдан Кордюк — «Новий», який сам вирішив підібрати польську поштову установу для нападу. Бойовиків визначав Р. Шухевич, а технічну підготовку нападу, вивчення місцевості, укладання подробиць плану нападу і всі інші деталі опрацьовував Микола Лебець — «Марко». Після кількомісячного вивчення інформації Б. Кордюк повідомив, що напад має відбутися на поштовий уряд у м. Городку в останні дні листопада 1932 р. Він керувався тим, що на цій пошті нібито не було належної поліційної охорони, а розташування будинку на території було вдале для відступу бойовиків. Крім того, як згодом згадував учасник нападу С. Куспіль, Городок вибрали не лише заради здобуття грошей, але й для того, щоб зрушити до боротьби українські маси, адже населення Городоччини тоді було бідне і вкрай неосвічене та несвідоме.

Для участі в нападі 26 листопада на нараді у Львові з участю Б. Кордюка, Р. Шухевича і М. Лебедя було обрано 12 бойовиків ОУН із різних місцевостей: Юрій Березинський, а також Дмитро Данилишин і Василь Білас (з Дрогобиччини), Маріян Жураковський і Петро Максимців (з Івано-Франківщини), Степан Долинський, Степан Куспіль, Степан Мащак, Володимир Старик, Гриць Файда, Степан Цап, Григорій Купецький.

Згідно з планом, напад мав відбутися 29 листопада о 16:55. Вибрані бойовики потайки прибули до Львова, а звідти подинці виїхали в Городок. Керівництво над бойовиками взяв Ю. Березинський, як найбільш досвідчений, оскільки з якихось причин М. Лебець безпосередньої участі в нападі не брав. План передбачав, що бойовики змусять усіх присутніх у приміщенні пошти (службовців та відвідувачів) підняти руки догори і забезпечать відступ з пошти В. Біласу та Д. Данилишину, які мали забрати гроші з каси. Передбачалося, що напад відбудеться без стрільби, стріляти дозволялося лише у випадку крайньої необхідності.

28 листопада 1932 р. у квартирі, в якій мешкав на той час Юрій Березинський, відбулася ще одна нарада бойовиків. Юнак передав присутнім план пошти, карту місцевості,

персональні завдання та зброю. Спеціальний одяг для бойовиків закупив Володимир Нидза, а медикаменти — Катерина Зарицька.

Однак із самого початку все пішло не так, як планувалося. В Городку бойовики зустрілися у відлюдному місці точно в умовлений час, але в останню хвилину виявили, що бракує запасних набоїв до револьверів. Крім того, в цей день раптово помер начальник пошти. Все це змусило перенести час нападу на день уперед. Бойовики двома групами пішли до найближчого села, яке було добре відомо С. Куспісеві, непомітно зайшли до однієї селянської клуні, де, непомічені навіть господарями, пробули ніч і наступний день. Таким чином, день нападу зсунувся з щасливого дня — вівторка — на середу...

У середу 30 листопада бойовики двома групами чисельністю 5 і 6 осіб знову вирушили до Городка, і рівно о 16:55 із двох різних боків вулиці наблизилися до будинку пошти та увійшли до неї, наклавши на обличчя маски. Бойовики розбилися на чотири групи: одні увійшли до приміщення пошти, другі мали на меті виключно касу, третя група блокувала телефонні апарати, четверта залишилася в коридорі для прикриття.

Але напад склався невдало. Несподіванкою для бойовиків стало те, що всі поштові службовці, колишні вояки легіону Пілсудського, всупереч інструкціям мали при собі револьвери. Щойно бойовики зайшли до залу і запропонували всім підняти руки догори, на них посипалися постріли, а двері каси замкнулися. За іншими даними, першим стріляти почав саме Юрій Березинський, який контролював п'ять працівників пошти. Серед бойовиків настала певна розгубленість, розпочалася двостороння перестрілка. Не витрачаючи часу, Д. Данилишин вистрілював кілька разів у двері каси, вибив вікно, через яке видавалися гроші, а В. Білас через це вікно проник до каси і забрав гроші — 4 500 злотих (щоправда, це дані ОУН; за матеріалами офіційного польського слідства з пошти було викрадено 3 222 злотих і 15 грошів). Збирати їх змусили допомагати жінку — працівницю пошти. Після цього В. Білас та Д. Данилишин негайно вибігли з будинку, давши умовлений знак бойовикам, що слід відступати.

Але й тут усе склалося не так, як очікувалося. Коли бойовики вибігали з пошти, в них стали стріляти з будинків, розташованих біля поштового будинку. Тому довелося відбиватися й на вулиці.

Відступивши від пошти двома групами, як і було заплановано, бойовики невдовзі знову зустрілися в умовленому місці. З'ясувалося, що в перестрілці на пошті Ю. Березинський отримав серйозне поранення і впав, щойно вибіг на вулицю, де і дострелився, щоб не потрапити до рук ворога живим. Загинув і Володимир Старик, якого вбили пострілами з будинків на вулиці. Бойовики С. Куспісь, Д. Данилишин, М. Жураківський, С. Машак, Г. Купецький були поранені — хто в руки, хто в ноги. За матеріалами подальшого поліцейського слідства було встановлено, що з поляків на пошті отримали поранення касири Стеблицький і Дембіцький, візник Клімчак, бухгалтер Дембіцький, відвідувачі Грабінський, Зотенберг і Вінтер. Смертельне поранення отримала листоноша Колач.

Далі бойовики розділилися: шестеро з них під керівництвом Г. Файди з грошима пішли до Львова, а Д. Данилишин та В. Білас — на залізничну станцію до Глинної Наварії, щоб

сісти на потяг. На станції два поліцейських попросили їх пред'явити документи, адже поліція вже знала про напад у Городку. Данилишин дістав пістолет і вбив коменданта поліції Коята і важко поранив іншого поліцейського. Підпільники почали тікати, поліція їх переслідувала, але не наздогнала. Наступного дня обох бойовиків зловили (причому за допомогою малосвідомих українських селян, які вважали за краще допомагати польській поліції, ніж підпільникам). Їх доставили до Львова, судили і 23 грудня 1932 р. повісили. Судовий процес над В. Біласом та Д. Данилишиним мав величезний розголос в українському і польському суспільстві завдяки поставі цих молодих хлопців, які засвідчили, що діяли не з корисних мотивів, а за дорученням політичної організації, яка мала на меті відновлення української державності. Завдяки цьому суду діяльність ОУН отримала найширший резонанс.

Ю. Березинський був похований на кладовищі у м. Городку.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що у 1930—1940-ві роки підпіллям ОУН активно поширювався серед молоді образ героїв — молодих хлопців і дівчат, котрі віддали свої життя за відновлення незалежності України. Це допомагало виховувати молодь в дусі необхідності продовження цієї боротьби. Одним із таких молодих людей був 20-річний юнак Юрій Березинський. Він назавжди вписав власне ім'я в новітню історію України і надихнув нові покоління української молоді на боротьбу за відновлення української державності в 1940-ві роки. Хоча в сучасному суспільстві терористичні акти однозначно засуджуються, але в 1920—1950-ті роки вони були досить-таки типовим методом боротьби поневолених народів проти окупантів, причому не лише в Україні, але і в інших бездержавних народів. Тому в 1930-ті роки і пізніше вчинки Ю. Березинського отримали широкий розголос серед українців, і він залишився у пам'яті сучасників як незламний підпільник, борець за незалежність України від польських поневолювачів.

Сучасне покоління українців повинно знати про таких людей, як Юрій Березинський, та належно вшановувати пам'ять про них.

Рекомендована література:

Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920—1939 роки / Відп. ред. В. Мороз. — 3-тє вид., доп. — К.: Українська видавнича спілка, 2007. — 1006 с. (біографічна довідка про Ю. Березинського на с. 627, спогади Р. Шухевича про Ю. Березинського та вбивство комісара поліції Е. Чеховського на с. 224—227, інформація про напад бойовиків ОУН на польську пошту в м. Городку на с. 232—235).

Посівнич М. Нескорений командир. — Торонто — Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2007. — 64 с.

Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН (1929—1939 рр.). — Львів, 2010. — 368 с. (с. 135—146, про напад пошту в Городку).

Сергій Михайленко, [ЦДВР](#)